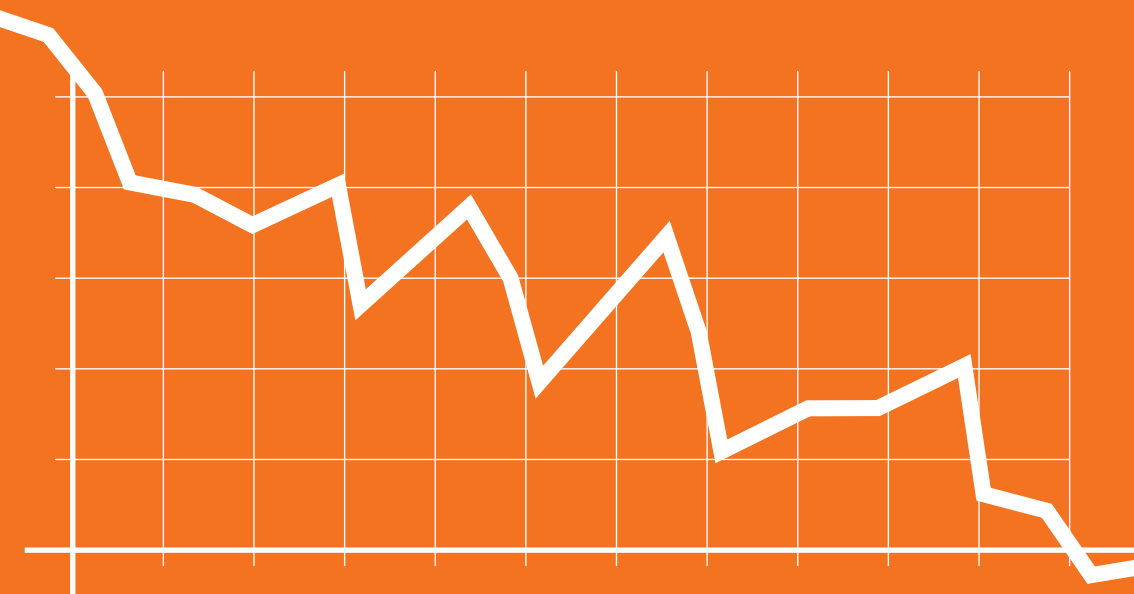

Цене, индекси и инфлација

ЗА СВАКОГА

За почешак....

Праћење цена и анализа њиховог кретања једна је од оних области статистике које су одувек изазивале веома велико интересовање јавности. Индексе цена, а посебно индексе малопродајних цена, користи широк круг корисника; како за мерење инфлације, тако и приликом планирања пословне политике, за потребе усклађивања новчаних примања, у различитим уговорима итд.

За почетак....

Током десетак протеклих година, статистичари су увидели да је тешко израчунати један индекс који би у потпуности задовољио потребе свих корисника индекса малопродајних цена. Статистички заводи већине земаља Европске уније израчунавају један или више националних индекса малопродајних цена, као и Хармонизовани индекс потрошачких цена, који се користи и за обрачун инфлације у ЕУ у целини и за поређење кретања цена у земљама чланицама.

Брошура која је пред вама написана је с циљем да се пруже одговори на најчешће постављана питања и да се корисницима помогне при коришћењу и тумачењу групе индекса малопродајних цена. У ову групу спадају Индекс цена на мало и Индекс трошкова живота који се у Србији обрачунавају дуги низ година, као и Индекс потрошачких цена који се објављује од јануара 2007.

Шта су индекси цена?

Разлика у нивоу цена може бити апсолутна и релативна. Апсолутна разлика добија се одузимањем једне цене од друге, а релативна разлика добија се дељењем једне цене другом.

Индекси цена представљају релативне разлике цена.

ПРИМЕР:

	Цене		Индекс
	фебруар 2006.	фебруар 2007.	феб. 2007./феб. 2006.
Јогурт	58,26	63,81	109,53
Млеко	35,55	39,88	112,18

У табели су приказане цене (апсолутни нивои цена) за два производа, у две временске тачке, у динарима. У последњој колони израчунат је индекс цена који нам говори о промени цена у фебруару 2007. у односу на фебруар 2006. године. Видимо да су се цене млека у овом периоду повећале за 12,18% ($112,18 - 100 = 12,18\%$), а цене јогурта за 9,53%.

Апсолутни ниво цена јогурта на вишем је нивоу од цена млека, али су цене млека забележиле већи пораст.

ЗАПАМТИМО:

Индекси цена дају информацију само о променама цена, не и о апсолутним нивоима цена. Индекси мере динамику цена, а не показују њихов ниво.

Врсте индекса малопродајних цена

Употреба индекса малопродајних цена је разноврсна. Тешко је израчунати индекс који може да задовољи потребе свих корисника.

У циљу задовољавања потреба широког круга корисника, Републички завод за статистику Србије израчунава и публикује више врста индекса малопродајних цена. Они се разликују по:

- листи производа и услуга који улазе у обрачун;
- изворима и начину израчунавања пондера;
- класификацији производа и услуга;
- формулама за обрачун просечних цена и индекса.

Група индекса малопродајних цена које израчунава Републички завод за статистику Србије обухвата:

Индекс цена на мало

Ово је званична мера инфлације у Србији. Користи се још и као дефлатор промета на мало и за ревалоризацију новчаних вредности.

Индекс трошкова живота

Користи се за усклађивање плата, пензија и осталих социјалних давања.

Индекс потрошачких цена

Користи се за међународно поређење стопе инфлације, посебно са земљама Европске уније, и за дефлационирање финалне потрошње домаћинства као саставног дела Бруто домаћег производа, а израчунава се од 2007. године. Овај индекс је усклађен са међународним стандардима за обрачун макроекономских агрегата.

ЗАПАМТИМО:

Инфлација се дефинише као пад куповне моћи новца са аспекта потрошње робе и услуга. Индекси цена на мало само су један од начина мерења инфлације.

Шта је пошредно да би се добио Индекс малопродајних цена?

Листа производа и услуга коју можемо да замислимо као "корпу" пуну добара и услуга које домаћинства набављају за задовољавање својих потреба. У тој "корпи" налазе се изабране услуге и производи - представници група услуга и производа којима припадају. На пример, прате се цене јогурта као једног од представника групе "Прерађевине од млека".

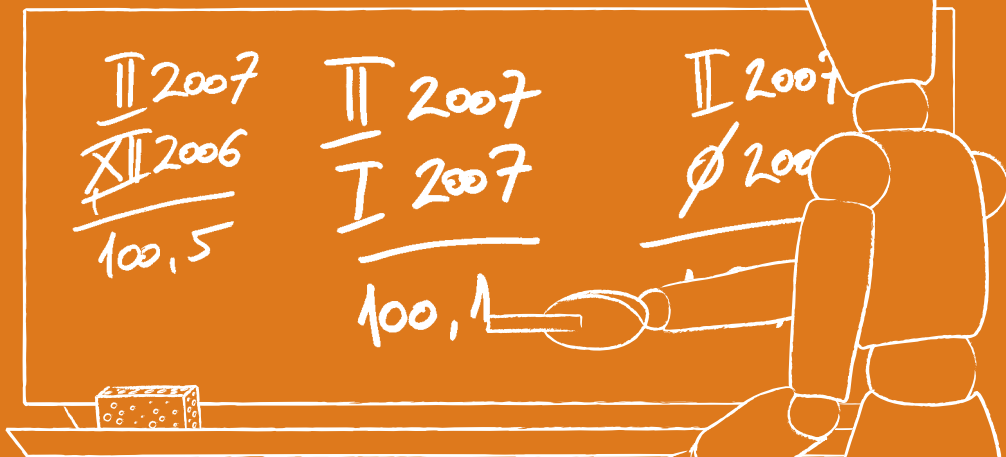
Пондери представљају учешће (важност) појединих група производа и услуга у тој "корпи". Групе производа и услуга за које се у току године потроши већа сума новца имају већи пондер. Подаци за израчунавање пондера преузимају се из Анкете о потрошњи домаћинстава, промета на мало, из истраживања спроведених за потребе обрачуна Националних рачуна и других расположивих извора.

Шта је пошредно да би се добио Индекс малопродажних цена?

Класификација је начин груписања производа и услуга за обрачунавање групних индекса. Производи се могу груписати по свом пореклу (на пример: пољопривредни и индустријски производи, услуге...) или по намени (исхрана, одећа и обућа...).

Методи и формуле за обрачун индекса утврђени су стандардима успостављеним на међународном нивоу.

ЗАПАМТИМО:

Статистика прати потрошњу просечног, а не појединачног домаћинства. Укупан индекс цена представља просечну промену цена свих производа са листе.

Како се израчунавају индекси малопродајних цена

Сваког месеца, сниматељи цена на тачно одређеним местима (продавнице, пијаце, занатске радионице, комунална предузећа...) прикупљају податке о ценама за унапред дефинисану листу производа и услуга. Ако је као место снимања цена одређена продавница "Зора", а као производ чија ће се цена пратити одабрана минерална вода "Мехурић" у флаши од 1,5 л, то значи да ће се током целе године исти артикал снимати у истој продавници, чиме се обезбеђује да индекс цена изражава чисту промену цена.

Помоћу овако прикупљених података израчунавају се индекси малопродајних цена, применом статистичких метода и формула.

Прво се израчунавају индекси за сваки производ, стављањем у однос цена из два периода. Затим се индекси производа групишу према изабраној класификацији у подгрупе и групе, до укупног индекса.

Детаљно упутство за обрачун Индекса цена на мало и Индекса трошкова живота можете прочитати у публикацији Републичког завода за статистику Србије "Индекси цена на мало" (едиција Методологије и стандарди, свеска бр. 13/2005). Ову публикацију можете наћи и у електронској форми на веб сајту РЗСС: www.statserb.sr.gov.yu.

ЗАПАМТИМО:

- Продавнице у којима се прикупљају подаци о ценама јесу оне у којима се најчешће и највише купује
- За обрачун индекса цена бирају се производи који се у изабраним продавницама највише купују и чије кретање добро одражава кретање сличних производа у групи
- Репрезентативни производи и изабране продавнице не мењају се у току једне календарске године
- Индекси цена се рачунају за календарски месец

Градови у којима се снимају цене

Подаци о ценама се прикупљају у 15 већих градова који су административни и трговински центри. Избор градова је такав да је равномерно "покривена" цела територија Републике. Број места на којима се прикупљају подаци о ценама зависи од величине града. Сваког месеца, за потребе обрачуна индекса малопродајних цена, прикупи се неколико десетина хиљада података о ценама.

Суботица

Нови Сад

Зрењанин

Сремска
Митровица

Београд

Панчево

Шабац

Смедерево

Ваљево

Крагујевац

Зајечар

Краљево

Ниш

Лесковац

Ужице

Где се могу наћи подаци о кретању цена на мало?

Податке о индексима цена можете наћи у следећим публикацијама Републичког завода за статистику Србије:

- Месечна саопштења
- Месечни преглед
- Годишњак
- Општински годишњак
- Веб сајт РЗСС: www.statserb.sr.gov.yu

Подаци о кретању цена истовремено су доступни свим корисницима, а објављују се према плану публикавања који је унапред одређен. Месечна саопштења о индексима цена на мало и трошкова живота публикују се у папирној верзији и на веб сајту Завода последњег радног дана у месецу (за текући месец), изузев саопштења о јануарским подацима, које се објављује средином фебруара. Рок за публикавање саопштења о потрошачким ценама је 15. у месецу за претходни месец.

Остале заводске публикације су комплексне и обухватају податке из свих области статистике. Периодику и термине њиховог објављивања можете наћи у Плану публикавања.

Како се шумаче објавлени подаци?

Индекси цена представљају однос нивоа цена у текућем периоду према нивоу цена у базном периоду.

У публикацијама о индексима цена објављују се индекси цена у текућем месецу у односу на изабране периоде за највише нивое груписања.

Када се од индекса одузме 100, добија се процентуални раст цена.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА – ИНДЕКС ЦЕНА НА МАЛО

	А	Б	В	Г
	II 2007	II 2007	II 2007	II 2007
	Ø 2006	I 2007	II 2006	XII 2006
Укупно	102,5	100,1	105,2	100,5

Индекси који се најчешће користе:

А - Базни индекс – представља промену цена у текућем месецу у односу на базне цене (по методологији РЗСС, базна цена је просечна цена претходне године);

Б - Ланчани индекс – изражава промену цена текућег у односу на цене претходног месеца;

В - Текући месец у односу на исти месец претходне године – мери промену цена за 12 месеци. Најчешћа је мера годишње инфлације;

Г - Текући месец у односу на децембар – показује промену цена од почетка године до краја текућег месеца.

У последње време, у публикацијама појединих земаља постало је уобичајено да се промене цена исказују у процентима уместо у облику индекса.

Најчешће постављана питања

ПИТАЊЕ 1: Колико је новца потребно у јулу 2006. године да би могла бити купљена иста количина робе која је у марту 2005. године купљена за 350 динара?

Редослед поступака и рачунања:

1. Одредите базни и текући месец. У овом случају:

- Базни месец је март 2005. године
- Текући месец је јул 2006. године

2. Прочитати податке за ова два месеца из серије месечних индекса на истој бази. Серију индекса цена на мало на истој бази (2005=100) можете наћи на веб сајту Републичког завода за статистику Србије.

03.2005/Ø 2005=96,1

07.2006/Ø 2005=113,6

3. Поделити индекс текућег периода са индексом базног периода:
 $113,6:96,1=1,182$ (коефицијент раста)

4. Помножити суму динара са добијеним коефицијентом раста
 $350 \times 1,182 = 413,70$.

ОДГОВОР: У јулу 2006. године потребно је **413,70** динара да би могла бити купљена иста количина робе која је у марту 2005. године купљена за 350 динара.

Најчешће постављана питања

ПИТАЊЕ 2: Колика је инфлација од маја 2004. године закључно са мартом 2005. године?

Инфлација мерена растом цена на мало рачуна се на следећи начин:

1. Одредити базни и текући месец. У овом случају:

- Базни месец је април 2004. године (април 2004=100),
- Текући месец је март 2005. године.

2. Прочитати податке за ова два месеца из серије месечних индекса **на истој бази**. Серију индекса цена на мало на истој бази (2005=100) можете наћи на веб сајту Републичког завода за статистику Србије.

04.2004/Ø 2005=82,5

03.2005/Ø 2005=96,1

3. Поделити индекс текућег периода са индексом базног периода:
 $96,1:82,5=1,1648$ (коэффицијент раста)

4. Количник помножити са 100

$1,1648 \times 100 = 116,48$ (индекс)

5. Одузмите 100, и резултат који сте добили показује раст

$116,48 - 100 = 16,48\%$ (процентуални раст)

ОДГОВОР: Инфлација за тражени период износи **16,48%**.

Најчешће постављана питања

Питање 3: Колика је годишња инфлација у 2005. години?

Постоје два исправна одговора на ово питање:

а) Годишња инфлација мерена растом цена на мало од почетка до краја године (индекс: децембар 2005. у односу на децембар 2004. године = 117,7) износи 17,7%.

б) Просечна годишња инфлација у 2005. години мерена просечним годишњим растом цена на мало (индекс: просек 2005. у односу на просек 2004. године = 116,5) износи 16,5%. Овај индекс се најчешће користи у макроекономским обрачунима.

ЗАПАМТИМО:

- Базни период (месец, година) јесте период у односу на који се рачуна раст и не улази у обрачун
- Текући период (месец, година) јесте крај временског интервала за који се рачуна раст, и улази у обрачун

Попрешно постављена питања

а) Колики је раст цена на мало у Србији од 15.02.2004. године до 07.08.2006. године?

Индекси цена се рачунају на бази просечних месечних цена и односе се на цео месец, а не на неки датум у месецу.

б) Колики је раст цена у мају 2006. године?

Овако постављено питање нема довољно елемената да би се на њега могло одговорити. Потребно је навести којих врста цена и базни период.

ЗАПАМТИМО:

Да бисмо добили одговор о расту цена у неком периоду, потребно је поставити питање на прави начин:

Колики је био раст цена на мало (**врста индекса**) у Републици Србији (**навести територију**) у мају 2006. године (**текући период**) у односу на март 2003. године (**базни период**)?

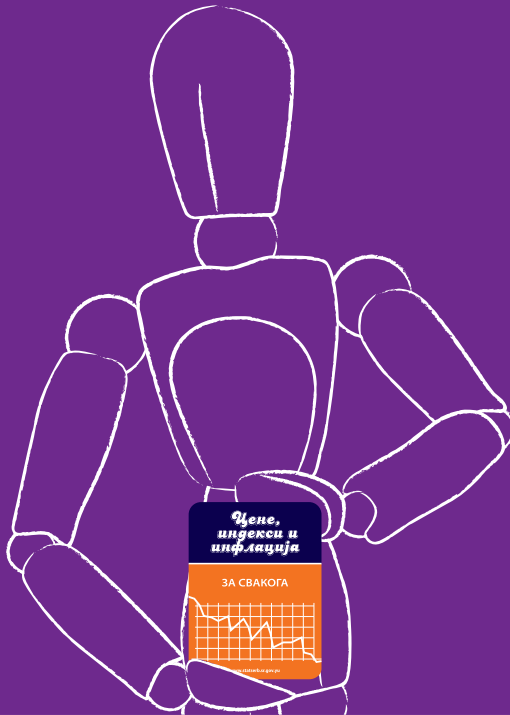
За крај

Зашто индекс малопродајних цена често не одговара нашој представи о променама цена? Ово је стога што индекси показују просечне промене цена, које се не уклапају увек у конкретне примере појединачних домаћинстава. На пример, уколико домаћинство нема децу која се школују, оно највероватније неће приметити повећање цена школског прибора и уџбеника, док ће домаћинства у којима има школараца и те како осетити промену "по свом џепу". С друге стране, пензионерска домаћинства осећају као велики инфлаторни удар свако повећање цена лекова и медицинских услуга, које млађа популација осећа у знатно мањој мери.

За крај

ЗАПАМТИМО:

- У "корпи" на основу које се рачуна индекс малопродајних цена налазе се сви најважнији производи и услуге које домаћинства купују ради задовољавања својих потреба;
- корпа се односи на годишњу потрошњу просечног домаћинства; али наравно - не постоји домаћинство које ће у једном месецу купити све производе из корпе;
- индекси цена показују просечну промену цена текућег месеца у односу на изабрани базни период;
- рачунају се различите врсте индекса малопродајних цена;
- индекси се рачунају за различите територије.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ
Београд, Милана Ракића 5
тел: 011/2412-922
факс: 011/411-260
e-mail: stat@statserb.sr.gov.yu
www.statserb.sr.gov.yu

Evropska unija

Evropska agencija za rekonstrukciju